

อิทธิพลของกลไกการกำกับดูแลความเสี่ยง และคุณภาพหน่วยงาน ตรวจสอบภายใน ต่อระดับการบริหารความเสี่ยงองค์กร หลักฐานเชิงประจักษ์จากประเทศไทย

ขวัญหทัย มิตรภานนท์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำสาขาวิชาการบัญชี
คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต

ดร.อุษารัตน์ ธีรธร

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาบัญชี
คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
(ผู้ประสานงานหลัก)

วันที่ได้รับต้นฉบับบทความ : 23 มีนาคม 2565

วันที่แก้ไขปรับปรุงบทความ : 21 พฤษภาคม 2565

วันที่ตอบรับตีพิมพ์บทความ : 1 มิถุนายน 2565

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาและพิสูจน์ในเชิงประจักษ์เกี่ยวกับอิทธิพลของกลไกการกำกับดูแลความเสี่ยง และคุณภาพหน่วยงานตรวจสอบภายใน ที่มีต่อระดับการบริหารความเสี่ยงองค์กร โดยเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งปฐมภูมิ และทุติยภูมิ ครอบคลุมบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (SET) และตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ (MAI) สำหรับข้อมูลปฐมภูมิเกี่ยวกับคุณภาพหน่วยงานตรวจสอบภายในและระดับการบริหารความเสี่ยงองค์กร เก็บรวบรวมโดยการส่งแบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่างจำนวน 710 บริษัท และได้รับข้อมูลตอบกลับที่สามารถนำมา วิเคราะห์จำนวน 126 บริษัท คิดเป็นอัตราการตอบกลับร้อยละ 17.7 หลังจากนั้นจึงเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ เกี่ยวกับกลไกการกำกับดูแลความเสี่ยง จากแบบแสดงรายการข้อมูลประจำปี (แบบ 56-1) ผลการวิเคราะห์ปัจจัยเชิง ยืนยันเพื่อทดสอบความถูกต้องและเชื่อถือได้ของโมเดลการวัดพบ ว่าผ่านเกณฑ์ทุกค่าและมีความสอดคล้องกับข้อมูล เชิงประจักษ์ ผลการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างเพื่อทดสอบสมมติฐานพบว่า คุณภาพหน่วยงานตรวจสอบภายใน มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อระดับการบริหารความเสี่ยงองค์กรของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยในระดับเข้มแข็ง ในขณะที่กลไกการกำกับดูแลความเสี่ยงยังไม่มียอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อระดับ การบริหารความเสี่ยงองค์กร

คำสำคัญ: กลไกการกำกับดูแลความเสี่ยง คุณภาพหน่วยงานตรวจสอบภายใน ระดับการบริหารความเสี่ยงองค์กร

Effects of Risk Governance Mechanism and Internal Audit Function Quality on Enterprise Risk Management: An Empirical Evidence from Thailand

Kwanhatai Mitrapanont

*Assistant Professor of Accounting Department,
Faculty of Business Administration, Kasem Bundit University*

Received: March 23, 2022

Revised: May 21, 2022

Accepted: June 1, 2022

Dr.Usarat Thirathon

*Assistant Professor of Department of Accounting,
Kasetsart Business School, Kasetsart University
(Corresponding Author)*

ABSTRACT

This research aims to empirically examine the effects of risk governance mechanisms and internal audit function quality on enterprise risk management. We collected both primary and secondary data, covering companies listed on the Stock Exchange of Thailand (SET) and the Market for Alternative Investment (MAI). Surveys were used to collect primary data about the quality of the internal audit function and enterprise risk management. Questionnaires were sent out to 710 companies, and usable responses were 126 companies, with a response rate of 17.7%. Following that, secondary data about risk governance mechanisms was gathered from Annual Registration Statements (Form 56-1). The confirmatory factor analysis was assessed to test the reliability and validity of the construct measures. The results found that the measurement model met all criteria and fitted the empirical data. The structural model was then analyzed to test all hypotheses. The results found that the internal audit function quality has a positive effect on the level of enterprise risk management, while the risk governance mechanism has an insignificant statistical effect on the level of enterprise risk management.

Keywords: Risk Governance Mechanism, Internal Audit Function Quality, Enterprise Risk Management

บทนำ

ปัจจุบัน การดำเนินงานของบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ต้องประสบกับสภาพแวดล้อมทางธุรกิจที่มีความเสี่ยง (Risk) หลากหลายและซับซ้อนยิ่งขึ้น (SET, 2020) จึงเป็นอุปสรรคที่อาจส่งผลทำให้การดำเนินงานขององค์กรต้องหยุดชะงักลง หรือไม่สามารถบรรลุเป้าหมายในการสร้างผลประกอบการที่ดี และย่อมส่งผลทำให้ความสนใจจากนักลงทุนทั้งในและต่างประเทศลดลง รวมถึงส่งผลทำให้ประเทศไทยไม่บรรลุเป้าหมายตามแผนการพัฒนาคาดการณ์ไทย ซึ่งมีเป้าหมายที่จะเพิ่มมูลค่าตามราคาตลาดของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย เพื่อสร้างความแข็งแกร่งให้แก่ระบบเศรษฐกิจของประเทศ (Committee on Economics and Finance, 2022) ดังนั้นผู้บริหารระดับสูงของบริษัทจดทะเบียนจึงควรตระหนักถึงความสำคัญของการบริหารความเสี่ยงองค์กร (Enterprise Risk Management: ERM) และการกำกับดูแลความเสี่ยง (Risk Governance) ให้เกิดประสิทธิผล เพื่อช่วยให้องค์กรบรรลุเป้าหมายในการสร้างมูลค่าเพิ่มอย่างสูงสุด ภายใต้ระดับความเสี่ยงที่ยอมรับได้ (Beasley et al., 2021; Chookhiatti et al., 2020)

สำหรับแนวปฏิบัติด้านการกำกับดูแลความเสี่ยงในบริบทของประเทศไทย สำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ (ก.ล.ต.) ได้กำหนดไว้ในหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดี พ.ศ. 2560 ให้คณะกรรมการบริษัท (Board Committee: BC) มีหน้าที่กำกับดูแลระบบการบริหารความเสี่ยงให้เหมาะสม โดยต้องจัดตั้งคณะกรรมการตรวจสอบ (Audit Committee: AC) เพื่อทำหน้าที่สอบทานระบบการบริหารความเสี่ยงและการควบคุมภายใน รวมถึงการตรวจสอบภายในให้เกิดประสิทธิผล (The Securities and Exchange Commission: SEC, 2017) นอกจากนี้ องค์กรต้องจัดให้มีบุคคลหรือหน่วยงานตรวจสอบภายใน (Internal Audit Function: IAF) ที่มีความอิสระ เพื่อปฏิบัติหน้าที่ประเมินประสิทธิผลของกระบวนการบริหารความเสี่ยงและควบคุมภายในว่า มีความเหมาะสมต่อการบรรลุวัตถุประสงค์ (SEC, 2017)

แนวคิดการกำกับดูแลความเสี่ยงดังกล่าว สอดคล้องตามทฤษฎีตัวแทน (Agency Theory) ซึ่งมีแนวคิดที่ว่าตัวการและตัวแทนมีระดับการยอมรับความเสี่ยงต่างกัน จึงแนะนำให้องค์กรใช้กลไกกำกับดูแล เพื่อแก้ปัญหาการบริหารความเสี่ยงที่ไม่เหมาะสมของตัวแทน (Jensen & Meckling, 1976) นอกจากนี้ ยังสอดคล้องตามทฤษฎีภาวะผู้นำระดับสูง (Upper Echelon Theory) ซึ่งมีแนวคิดว่าคุณลักษณะของผู้บริหารระดับสูงมีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจเลือกกลยุทธ์และแนวทางปฏิบัติขององค์กร (Hambrick & Mason, 1984) ดังนั้นภายใต้ความเสี่ยงที่หลากหลายและซับซ้อนยิ่งขึ้น ภาวะผู้นำจึงมีความสำคัญต่อการตัดสินใจดำเนินการใด ๆ ขององค์กร ซึ่งรวมถึงการกำกับดูแลระบบการบริหารความเสี่ยงองค์กรให้เหมาะสม

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า งานวิจัยในอดีตส่วนใหญ่ที่ศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อการบริหารความเสี่ยงองค์กร มักศึกษาโดยการวัดค่าการบริหารความเสี่ยงองค์กรจากการนำมาประยุกต์ (Kleffner et al., 2003) การแต่งตั้งผู้บริหารสูงสุดด้านความเสี่ยง (Liebenberg & Hoyt, 2003) และระดับการบริหารความเสี่ยงองค์กร (Beasley et al., 2005) นอกจากนี้ ผลงานวิจัยในอดีตส่วนใหญ่จะวัดค่ากลไกการกำกับดูแลความเสี่ยง (Risk Governance Mechanism: RGM) จากความอิสระของคณะกรรมการ (Beasley et al., 2005) ขนาดและความเชี่ยวชาญของคณะกรรมการ (Maruhun et al., 2018) การประชุมของคณะกรรมการ (Yatim, 2010) และคณะกรรมการตรวจสอบ (Mensah, 2015; Mitrapanont & Laohavichien, 2019)

งานวิจัยในอดีตยังพบว่า คุณภาพหน่วยงานตรวจสอบภายใน (Internal Audit Function Quality: IAFQ) เป็นปัจจัยหนึ่งที่มีความสัมพันธ์ต่อการบริหารความเสี่ยงองค์กร แต่ยังคงจำเป็นต้องปรับปรุงให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น (Ismajli et al., 2017; Mitrapanont & Laohavichien, 2019) โดยผู้ตรวจสอบภายในควรมีความสามารถและความเที่ยงธรรม (Wongcomedee & Ussahawanitchakit, 2016) รวมถึงมีส่วนร่วมในการบริหารความเสี่ยงองค์กร (de Zwaan et al., 2011) อย่างไรก็ตาม Abdullah et al. (2017) และ Najwa et al. (2019) พบว่า กลไกดังกล่าวยังไม่ส่งผลกระทบต่อระดับการบริหารความเสี่ยงองค์กร จึงอาจกล่าวได้ว่า ผลสรุปของงานวิจัยในอดีตยังไม่สอดคล้องกัน

นอกจากนี้ ผลการสำรวจเกี่ยวกับความเพียงพอของการกำกับดูแลและบริหารความเสี่ยง (Beasley et al., 2021) พบว่า ประเทศที่เป็นสมาชิกของสมาคมผู้สอบบัญชีรับอนุญาตของประเทศอเมริกา (American Institute of Certified Public Accountants: AICPA) ส่วนใหญ่ยังมีการบริหารความเสี่ยงองค์กรในระดับไม่สมบูรณ์ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Bungkilo (2017) ซึ่งพบว่า บริษัทจดทะเบียนส่วนใหญ่มีการประยุกต์ ERM แต่ยังมีกิจกรรมที่ต้องปฏิบัติจำนวนมาก นอกจากนี้ ผลการวิจัยของ Institute of Internal Auditors (2013); PwC (2014); KPMG (2016; 2019) พบว่า หน่วยงานตรวจสอบภายในยังมีคุณภาพไม่เพียงพอ โดยเฉพาะด้านการประเมินประสิทธิภาพของกระบวนการบริหารความเสี่ยงองค์กร

จากการทบทวนวรรณกรรมพบว่า งานวิจัยในอดีตส่วนใหญ่มักศึกษาทั่วโลกที่เกี่ยวข้องกับการบริหารความเสี่ยงองค์กร เพียงมิติใดมิติหนึ่ง โดยมิได้คำนึงถึงแนวคิดการบริหารความเสี่ยงองค์กรเชิงบูรณาการ ที่กลไกการกำกับดูแลความเสี่ยงและกลไกให้ความเชื่อมั่นด้านการบริหารความเสี่ยงจำเป็นต้องทำงานร่วมกัน งานวิจัยนี้จึงทำการพิสูจน์ด้วยข้อมูลเชิงประจักษ์ เพื่อตอบคำถามการวิจัยว่า “กลไกการกำกับดูแลความเสี่ยง (Risk Governance Mechanism: RGM) และคุณภาพหน่วยงานตรวจสอบภายใน (Internal Audit Function Quality: IAFQ) มีอิทธิพลต่อระดับการบริหารความเสี่ยงองค์กร (Enterprise Risk Management Level: ERM) หรือไม่” โดยศึกษาในบริบทของประเทศไทย ที่ยังจำเป็นต้องพัฒนาบทบาทของคณะกรรมการบริษัทด้านการกำกับดูแลการบริหารความเสี่ยงองค์กร เพื่อช่วยให้องค์กรบรรลุวัตถุประสงค์ (Thai Institute of Directors [IOD], 2018) นอกจากนี้ ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยและสำนักงาน ก.ล.ด. ได้ส่งเสริมให้บริษัทจดทะเบียนของไทยนำ COSO ERM (2004) มาประยุกต์เพื่อให้การบริหารความเสี่ยงองค์กรมีความเหมาะสม แต่ยังมีงานวิจัยจำนวนไม่มากนักที่ศึกษาว่า ปัจจุบันบริษัทจดทะเบียนของไทยมีระดับการบริหารความเสี่ยงองค์กรตามองค์ประกอบของ COSO ERM (2004) อยู่ในระดับใด โดยนำตัวแปรกลไกการกำกับดูแลความเสี่ยงและคุณภาพหน่วยงานตรวจสอบภายในมาศึกษาพร้อมกัน เพื่อให้เข้าใจถึงปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อระดับการบริหารความเสี่ยงองค์กรอย่างแท้จริง

งานวิจัยนี้จึงปรับปรุงการวัดระดับการบริหารความเสี่ยงองค์กรของงานวิจัยในอดีต โดยวัดจากองค์ประกอบทั้ง 8 ของ COSO ERM (2004) เพื่อให้สามารถวัดค่าในแต่ละมิติได้อย่างชัดเจน นอกจากนี้ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ ครอบคลุมบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (SET) และตลาดหลักทรัพย์เอ็ม เอ ไอ (MAI) ซึ่งเป็นกลุ่มกิจการขนาดกลางและขนาดย่อมในทุกกลุ่มอุตสาหกรรม เนื่องจากคณะกรรมการของบริษัทดังกล่าว มีบทบาทหน้าที่กำกับดูแลระบบการบริหารความเสี่ยงองค์กรให้เหมาะสมตามหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดี โดยทุกบริษัทสามารถประยุกต์ COSO ERM (2004) ตามคำแนะนำของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย ผู้วิจัยจึงเลือกศึกษากลุ่มตัวอย่างทั้งสองตลาด เพื่อให้เป็นการศึกษาที่ครอบคลุมการบริหารความเสี่ยงองค์กรในประเทศไทยอย่างครบถ้วน

ผลการวิจัยจากข้อมูลเชิงประจักษ์พบว่า คุณภาพหน่วยงานตรวจสอบภายในมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อระดับการบริหารความเสี่ยงองค์กรในระดับเข้มแข็ง ในขณะที่กลไกการกำกับดูแลความเสี่ยงยังไม่มีอิทธิพลต่อระดับการบริหารความเสี่ยงองค์กร ข้อค้นพบดังกล่าวพิสูจน์ความถูกต้องของทฤษฎีตัวแทนตามแนวคิดที่ว่า ตัวการอาจใช้การตรวจสอบภายในเป็นกลไกกำกับดูแลผู้บริหารให้บริหารความเสี่ยงอย่างเหมาะสม และพัฒนาต่อยอดองค์ความรู้เกี่ยวกับองค์ประกอบของหน่วยงานตรวจสอบภายในที่มีคุณภาพ รวมถึงความสัมพันธ์ที่มีต่อระดับการบริหารความเสี่ยงองค์กร นอกจากนี้ยังช่วยให้คณะกรรมการบริษัทและคณะกรรมการตรวจสอบเพิ่มความตระหนักถึงความสำคัญของการพัฒนาหน่วยงานตรวจสอบภายในให้มีคุณภาพ อันจะทำให้ระดับการปฏิบัติตามกระบวนการบริหารความเสี่ยงองค์กรมีแนวโน้มที่ดียิ่งขึ้น

การทบทวนวรรณกรรมและการพัฒนาสมมติฐาน

1. การบริหารความเสี่ยงองค์กร

การบริหารความเสี่ยงองค์กรเป็นกระบวนการที่กำหนดขึ้นและนำไปใช้บริหารความเสี่ยงอย่างเป็นระบบทั่วทั้งองค์กร เพื่อให้ความเสี่ยงขององค์กรอยู่ในระดับที่ยอมรับได้ สามารถให้ความมั่นใจอย่างสมเหตุสมผลต่อฝ่ายบริหารและคณะกรรมการขององค์กร ในการที่จะบรรลุวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ (COSO, 2004) การบริหารความเสี่ยงองค์กรได้รับความสำคัญมากขึ้นทั้งในประเทศไทยและในระดับสากล (Lunsquist, 2014) โดยเชื่อว่า เป็นแนวคิดที่ช่วยลดอุปสรรคทำให้องค์กรบรรลุเป้าหมาย ป้องกันความเสียหายต่อทรัพยากรขององค์กร ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมทางธุรกิจอย่างมีประสิทธิภาพ มีระบบการควบคุมภายในที่ดี เสริมสร้างความเชื่อมั่นและมูลค่าเพิ่มแก่ผู้มีส่วนได้เสีย เพิ่มความสามารถในการแข่งขัน และสนับสนุนการดำรงอยู่อย่างยั่งยืน (International Federation of Accountants [IFAC], 2015; SET, 2017) หากแต่ข้อมูลเชิงประจักษ์ที่สนับสนุนประโยชน์ของการบริหารความเสี่ยงองค์กรยังไม่ชัดเจน

แม้ว่าปัจจุบันจะมีการพัฒนากรอบแนวคิดการบริหารความเสี่ยงองค์กรอย่างต่อเนื่อง อย่างไรก็ตามแนวคิด COSO ERM (2004) ยังเป็นกรอบแนวทางที่เน้นการควบคุมภายในที่บูรณาการกับการบริหารความเสี่ยงองค์กร (Chookhiatti et al., 2020) โดยพิจารณาการบริหารความเสี่ยงองค์กรเป็น 8 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ (1) สภาพแวดล้อมภายใน (2) การกำหนดวัตถุประสงค์ (3) การระบุเหตุการณ์ (4) การประเมินความเสี่ยง (5) การตอบสนองความเสี่ยง (6) กิจกรรมการควบคุม (7) สารสนเทศและการสื่อสาร และ (8) การติดตาม (COSO, 2004) ซึ่งตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยได้ส่งเสริมให้บริษัทจดทะเบียนนำมาประยุกต์ เพื่อสร้างความมั่นใจว่า การบริหารความเสี่ยงองค์กรมีความเหมาะสมหรือมีประสิทธิภาพ (COSO, 2004)

2. กลไกการกำกับดูแลความเสี่ยงและระดับการบริหารความเสี่ยงองค์กร

ทฤษฎีตัวแทน (Jensen & Meckling, 1976) มีแนวคิดที่ว่า ความสัมพันธ์ระหว่างตัวการและตัวแทนมีลักษณะแบ่งแยกความเป็นเจ้าของออกจากการควบคุม โดยเจ้าของทรัพยากรอยู่ในฐานะตัวการและผู้บริหารอยู่ในฐานะตัวแทน มีความขัดแย้งในผลประโยชน์และมีระดับการยอมรับความเสี่ยงแตกต่างกัน องค์กรจึงควรจัดตั้งกลไกกำกับดูแลผู้บริหารให้ปฏิบัติหน้าที่ด้านการบริหารความเสี่ยงอย่างเหมาะสม สอดคล้องกับผลประโยชน์ของตัวการและเกิดประสิทธิผลต่อองค์กร โดยการแต่งตั้งคณะกรรมการบริษัทและคณะกรรมการตรวจสอบ เพื่อทำหน้าที่กำกับดูแล ติดตาม ตรวจสอบ การปฏิบัติหน้าที่ของผู้บริหาร ซึ่งรวมถึงการบริหารความเสี่ยงองค์กรให้มีความเหมาะสม ดังนั้นคณะกรรมการบริษัทและ

คณะกรรมการตรวจสอบจึงถือเป็นกลไกการกำกับดูแลความเสี่ยง (Risk Governance mechanism: RGM) ตามทฤษฎีตัวแทน

นอกจากนี้ แนวคิดโมเดล 3 หน่วยงาน (The Three Lines Model) (Institute of Internal Auditor [IIA], 2020) ซึ่งถือเป็นแนวปฏิบัติที่ดีด้านการบริหารความเสี่ยงองค์กรให้เกิดประสิทธิผล ให้คำแนะนำว่า องค์กรควรจัดให้มีกลไกการกำกับดูแล เพื่อทำหน้าที่กำกับดูแลระบบการบริหารความเสี่ยงให้เหมาะสม โดยแบ่งแยกหน้าที่ด้านการบริหารความเสี่ยงออกเป็น 3 ลำดับชั้น ประกอบด้วย หน่วยงานชั้นแรก (First Line) คือ ผู้บริหารระดับปฏิบัติการมีหน้าที่ประเมินความเสี่ยงที่สำคัญ หน่วยงานชั้นที่ 2 (Second Line) คือ หน่วยงานบริหารความเสี่ยง มีหน้าที่ช่วยเหลือหน่วยงานชั้นแรกในการบริหารความเสี่ยง และรายงานผลต่อคณะกรรมการบริษัท สำหรับหน่วยงานชั้นที่สาม (Third Line) คือ หน่วยงานตรวจสอบภายใน มีหน้าที่ให้คำปรึกษาและให้ความเชื่อมั่นอย่างอิสระว่า กระบวนการบริหารความเสี่ยงองค์กรมีประสิทธิภาพ

สอดคล้องตามหลักการกำกับดูแลกิจการที่ดี พ.ศ. 2560 ที่กำหนดให้คณะกรรมการบริษัทมีบทบาทหน้าที่กำกับดูแลระบบการบริหารความเสี่ยงให้เหมาะสม โดยทำความเข้าใจกระบวนการบริหารความเสี่ยงของผู้บริหาร และบริหารความเสี่ยงให้อยู่ในระดับที่ยอมรับได้ รวมทั้งติดตามตรวจสอบวิธีการบริหารความเสี่ยงของผู้บริหาร เพื่อให้มั่นใจว่า มีการดำเนินการอย่างเหมาะสม (SEC, 2017) นอกจากนี้ ยังกำหนดว่า คณะกรรมการบริษัทสามารถมอบหมายให้คณะกรรมการตรวจสอบกลั่นกรองความเสี่ยง และนโยบายการบริหารความเสี่ยงที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เป้าหมาย กลยุทธ์ และความเสี่ยงที่ยอมรับได้ สำหรับเป็นกรอบการปฏิบัติตามกระบวนการบริหารความเสี่ยงของทุกคนในองค์กร ดูแลให้มีการระบุความเสี่ยง โดยพิจารณาจากปัจจัยภายในและภายนอก ที่อาจส่งผลกระทบต่อองค์กรไม่บรรลุวัตถุประสงค์ รวมถึงกำกับดูแลให้มั่นใจว่า บริษัทมีการประเมินผลกระทบและโอกาสที่อาจเกิดขึ้นของความเสี่ยงที่ระบุไว้ เพื่อจัดลำดับความเสี่ยงและกำหนดวิธีการจัดการที่เหมาะสมก่อนเสนอคณะกรรมการบริษัทพิจารณา ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า คณะกรรมการตรวจสอบถือเป็นกลไกการกำกับดูแลความเสี่ยงตามข้อกำหนดที่สำคัญของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (SEC, 2017)

งานวิจัยในอดีตพบว่า คุณลักษณะของคณะกรรมการ เช่น ขนาด (Ntim & Soobaroyen, 2013) ความอิสระ (Beasley et al., 2005; Kemp, 2011; Ntim & Soobaroyen, 2013) ความเชี่ยวชาญ (Kemp, 2011) เป็นปัจจัยที่ช่วยเสริมให้การบริหารความเสี่ยงขององค์กรมีระดับสูงขึ้น เนื่องจากคุณลักษณะต่าง ๆ ของคณะกรรมการมีความสัมพันธ์ต่อการตัดสินใจ การกำหนดทางเลือกกลยุทธ์ และการนำแนวทางปฏิบัติต่าง ๆ มาประยุกต์ภายในองค์กร ซึ่งรวมถึงกระบวนการบริหารความเสี่ยงองค์กรสอดคล้องตามทฤษฎีภาวะผู้นำระดับสูง

จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้น อาจสามารถคาดการณ์ได้ว่า หากองค์กรใดมีกลไกการกำกับดูแลความเสี่ยงที่เหมาะสม และเพียงพอมากกว่า องค์กรดังกล่าวจะมีระดับการปฏิบัติตามกระบวนการบริหารความเสี่ยงองค์กรที่สูงขึ้น เนื่องจากองค์กรจะสามารถบริหารความเสี่ยงให้อยู่ในระดับที่ยอมรับได้ ซึ่งจะนำไปสู่การบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร ผู้วิจัยจึงมีสมมติฐานการวิจัย ดังนี้

สมมติฐานที่ 1 กลไกการกำกับดูแลความเสี่ยง (RGM) มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อระดับการบริหารความเสี่ยงองค์กร (ERM)

3. คุณภาพหน่วยงานตรวจสอบภายในและระดับการบริหารความเสี่ยงองค์กร

ทฤษฎีตัวแทน (Jensen & Meckling, 1976) มีแนวคิดว่าการตรวจสอบภายในเป็นกลไกกำกับดูแลการปฏิบัติหน้าที่ของผู้บริหารที่สำคัญ ช่วยลดปัญหาการยอมรับความเสี่ยงที่แตกต่างกันระหว่างตัวการและตัวแทน ส่งผลทำให้การบริหารงานของผู้บริหารสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ขององค์กร นอกจากนี้ หน่วยงานตรวจสอบภายในยังเป็นกลไกให้ความเชื่อมั่นที่มีความเป็นอิสระสูงสุดตามแนวคิดโมเดล 3 หน่วยงาน (Three Line Model) (IIA, 2020) ได้แก่ หน่วยงานชั้นแรกคือผู้บริหาร ซึ่งมีหน้าที่ระบุและประเมินความเสี่ยงที่สำคัญ และหน่วยงานชั้นที่ 2 คือ หน่วยงานบริหารความเสี่ยงซึ่งมีหน้าที่ช่วยเหลือดูแลผู้บริหารให้สามารถบริหารความเสี่ยงอย่างเหมาะสม โดยมีหน่วยงานตรวจสอบภายในเป็นหน่วยงานชั้นที่ 3 มีบทบาทหน้าที่ให้คำปรึกษาและความเชื่อมั่นอย่างอิสระและเที่ยงธรรม เกี่ยวกับประสิทธิภาพของกระบวนการบริหารความเสี่ยงด้วยความเชี่ยวชาญ ความเข้าใจเชิงลึก และรายงานผลต่อฝ่ายบริหารและฝ่ายกำกับดูแล เพื่อส่งเสริมและอำนวยความสะดวกในการปรับปรุงการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง

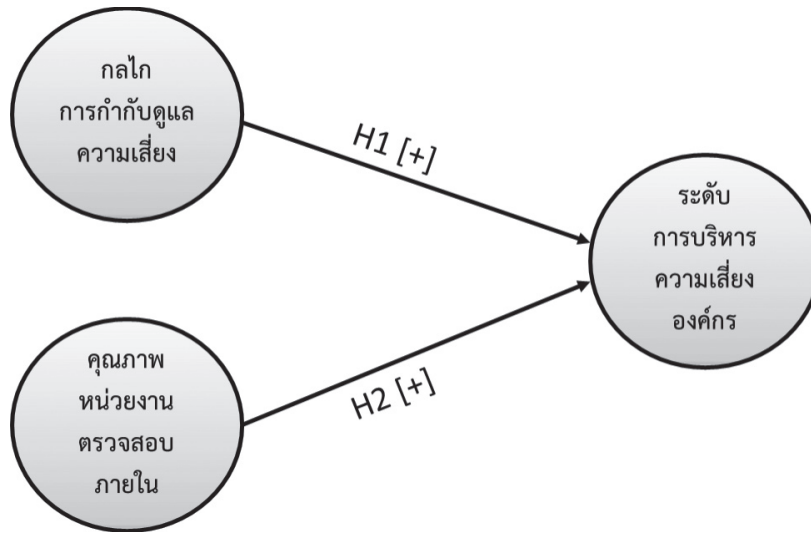
คุณภาพหน่วยงานตรวจสอบภายในจึงถือเป็นปัจจัยที่มีความสำคัญอย่างมากต่อระดับการบริหารความเสี่ยงองค์กร ทั้งความเป็นอิสระ งบประมาณ บุคลากรที่มีทักษะ ความรู้และความสามารถ รวมถึงการปฏิบัติตามมาตรฐานการตรวจสอบ (Ismajli et al. 2017; Sakhakorn et al., 2014) สอดคล้องกับ IIA, 2017 กล่าวว่า เสาเข็มของการตรวจสอบภายในประกอบด้วยทรัพยากร ได้แก่ ผู้ตรวจสอบภายในที่มีความรู้ ความสามารถ และทักษะ นอกจากนี้ องค์กรจำเป็นต้องมีงบประมาณสนับสนุนการปฏิบัติงานตรวจสอบภายในอย่างเพียงพอ มีการจัดโครงสร้างองค์กรที่สนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างอิสระและเที่ยงธรรม อีกทั้งผู้ตรวจสอบภายในจำเป็นต้องเข้าใจและปฏิบัติตามมาตรฐานสากลการปฏิบัติงานวิชาชีพตรวจสอบภายใน (International Professional Practices Framework: IPPF)

จากการทบทวนงานวิจัยในอดีตพบว่า อายุงานของผู้บริหารสูงสุดด้านการตรวจสอบภายใน (Beasley et al., 2006) คุณลักษณะของผู้ตรวจสอบภายใน (Mardessi & Arab, 2018) ความสามารถและความเที่ยงธรรมของผู้ตรวจสอบภายใน (Wongcomedee & Ussahawanitchakit, 2016) กระบวนการนำข้อเสนอแนะจากการตรวจสอบภายในไปปรับปรุงการดำเนินงานให้เกิดประสิทธิภาพ (Ismajli et al., 2017) คุณภาพของระบบการควบคุมภายในที่เหมาะสมและบูรณาการกับกระบวนการดำเนินธุรกิจ (Ismajli et al., 2017) การมีส่วนร่วมของผู้ตรวจสอบภายในการประเมินประสิทธิผลของการบริหารความเสี่ยงองค์กร (Zwaan & Stewart, 2011) มีความสัมพันธ์ต่อระดับการบริหารความเสี่ยงองค์กร

จากการทบทวนวรรณกรรมข้างต้น อาจสามารถคาดการณ์ได้ว่า หากองค์กรใดมีหน่วยงานตรวจสอบภายในที่มีคุณภาพ ประกอบด้วยทรัพยากร ความสามารถ กระบวนการตรวจสอบ และการประกันคุณภาพที่มากกว่า องค์กรดังกล่าวจะมีระดับการปฏิบัติตามกระบวนการบริหารความเสี่ยงองค์กรที่สูงขึ้น เนื่องจากหน่วยงานตรวจสอบภายในสามารถปฏิบัติงานให้คำปรึกษาและให้ความเชื่อมั่นอย่างมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยจึงมีสมมติฐานการวิจัย ดังนี้

สมมติฐานที่ 2 คุณภาพหน่วยงานตรวจสอบภายใน (IAFQ) มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อระดับการบริหารความเสี่ยงองค์กร (ERM)

จากการทบทวนวรรณกรรมและการพัฒนาสมมติฐานสามารถแสดงเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีวิจัย

1. วิธีวิจัย

งานวิจัยนี้¹ เป็นการศึกษาเชิงปริมาณที่เก็บรวบรวมข้อมูลทั้งจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิ (แบบสอบถาม) และแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ (แบบแสดงรายการข้อมูลประจำปี) โดยใช้การวิเคราะห์ปัจจัยเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis: CFA) เพื่อทดสอบความถูกต้องเชื่อถือได้ของโมเดลการวัด และใช้การวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (Structural Equation Model: SEM) ทดสอบอิทธิพลของกลไกการกำกับดูแลความเสี่ยงและคุณภาพหน่วยงานตรวจสอบภายในที่มีต่อระดับการบริหารความเสี่ยงองค์กร เนื่องจากวิธีการทางสถิติดังกล่าวสามารถวิเคราะห์ตัวแปรแฝงและประมาณค่าความสัมพันธ์ของตัวแปรได้หลายสมการพร้อมกัน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและการเก็บรวบรวมข้อมูล

งานวิจัยนี้ทำการสำรวจคุณลักษณะของกลไกการกำกับดูแลความเสี่ยง คุณภาพหน่วยงานตรวจสอบภายใน และระดับการบริหารความเสี่ยงองค์กร โดยเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วยแบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลปฐมภูมิ และแบบแสดงรายการข้อมูลประจำปี (แบบ 56-1) เพื่อเก็บข้อมูลทุติยภูมิ สำหรับข้อมูลปฐมภูมิ ประกอบด้วยข้อมูลเกี่ยวกับคุณภาพหน่วยงานตรวจสอบภายใน และระดับการบริหารความเสี่ยงองค์กร ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถาม

¹ งานวิจัยนี้ได้รับการพิจารณารับรองโครงการวิจัยแบบยกเว้น จากคณะกรรมการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ตามหนังสือรับรองการพิจารณาจริยธรรมการวิจัย เลขที่ COE 63/166

ที่พัฒนาขึ้นจากการทบทวนวรรณกรรมในอดีต ซึ่งผ่านการตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญจำนวน 14 ท่าน ผู้ทรงคุณวุฒิจากตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยจำนวน 1 ท่าน และผู้ทรงคุณวุฒิจากสำนักงานคณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์จำนวน 1 ท่าน รวมจำนวน 16 ท่าน ผลการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์ความสอดคล้อง (IOC) มีค่าอยู่ระหว่าง 0.85–1.00 ซึ่งไม่ต่ำกว่า 0.80 แสดงว่าค่าความสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายในการวัด (Rovinelli & Hambleton, 1997) สำหรับข้อมูลเกี่ยวกับกลไกการกำกับดูแลความเสี่ยงซึ่งเป็นข้อมูลทุติยภูมิ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบแสดงรายการข้อมูลประจำปี (แบบ 56-1)

3. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรของการวิจัยครั้งนี้คือ บริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (SET) และตลาดหลักทรัพย์เอ็ม เอ ไอ (MAI) ซึ่งคณะกรรมการบริษัทมีบทบาทหน้าที่กำกับดูแลระบบการบริหารความเสี่ยงให้เหมาะสม โดยสามารถประยุกต์ COSO ERM (2004) ตามคำแนะนำของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย สำหรับกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยนี้รวบรวมจากรายชื่อหลักทรัพย์ที่จดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์ ประกาศ ณ วันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2563 โดยไม่รวมกองทุนรวมในอสังหาริมทรัพย์และกองทรัสต์เพื่อการลงทุนจำนวน 58 บริษัท เนื่องจากมีกฎหมายกำกับดูแลโดยเฉพาะ นอกจากนี้ ไม่รวมบริษัทที่อยู่ระหว่างการฟื้นฟูการดำเนินงานหรือเข้าข่ายอาจถูกเพิกถอนจำนวน 22 บริษัท เนื่องจากมีสถานะของการดำเนินงานที่ไม่มั่นคง รวมกลุ่มตัวอย่างในงานวิจัยนี้จำนวน 710 บริษัท แบ่งออกเป็น 8 กลุ่มอุตสาหกรรมตามเกณฑ์การแบ่งกลุ่มอุตสาหกรรมของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (2558)

ผู้วิจัยส่งแบบสอบถามทางไปรษณีย์ไปยังผู้บริหารสูงสุดด้านการตรวจสอบภายใน (CAE) ซึ่งเป็นตัวแทนตอบแบบสอบถาม เนื่องจากเป็นผู้มีบทบาทหน้าที่ในการประเมินและปรับปรุงประสิทธิผลของกระบวนการบริหารความเสี่ยงด้วยความอิสระเที่ยงธรรม ตามมาตรฐานการปฏิบัติงานวิชาชีพการตรวจสอบภายใน (The International Professional Practices Framework: IPPF) (IIA, 2017; Abdullah et al. 2017; Mardessi & Arab 2018)

4. ตัวแปรที่ศึกษาและการวัดค่าตัวแปร

ตัวแปรในงานวิจัยนี้มีลักษณะเป็นตัวแปรแฝง (Latent Variable) ผู้วิจัยจึงต้องกำหนดตัวแปรสังเกต (Observed Variable) ที่ใช้วัดตัวแปรแฝงดังกล่าว (Byrne, 2010) นอกจากนี้ ผู้วิจัยต้องสร้างค่านิยมเชิงปฏิบัติการของตัวแปรสังเกตและนำมาสร้างเป็นตัวแปรชี้วัด สำหรับการวัดค่าของตัวแปรของงานวิจัยนี้ เป็นดังนี้

1) กลไกการกำกับดูแลความเสี่ยง (Risk Governance Mechanism: RGM) เป็นตัวแปรแฝงภายนอกของระดับการบริหารความเสี่ยงองค์กร (ERM) ประกอบด้วยตัวแปรสังเกต 2 ตัวแปร ได้แก่ คณะกรรมการบริษัท (BC) และคณะกรรมการตรวจสอบ (AC) โดยเก็บข้อมูลจากแบบแสดงรายการข้อมูลประจำปี (แบบ 56-1)

1.1 คณะกรรมการบริษัท (BC) วัดค่าจาก 4 ตัวแปรชี้วัด ได้แก่ (1) ขนาดของคณะกรรมการบริษัท วัดจากจำนวนคณะกรรมการบริษัท (Elshandidy & Neri, 2015; Moumen et al., 2016; Tai et al. 2018) (2) ความอิสระของคณะกรรมการ วัดจากจำนวนคณะกรรมการอิสระและคณะกรรมการที่มีได้เป็นผู้บริหาร (Ntim et al., 2013; Elshandidy & Neri, 2015; Moumen et al., 2016) (3) การประชุมของคณะกรรมการบริษัท วัดจากจำนวนครั้งของการประชุม

(Gordon, et al., 2009; Yatim, 2010) และ (4) ความเชี่ยวชาญของคณะกรรมการบริษัท วัดจากค่าเฉลี่ยของประกาศนียบัตรหรือวุฒิบัตรรับรองความรู้ของคณะกรรมการบริษัทใน 8 สาขาความรู้² (Alzeban & Sawan, 2015; Tai et al., 2018)

1.2 คณะกรรมการตรวจสอบ (AC) วัดค่าจาก 3 ตัวแปรชี้วัด ได้แก่ (1) ขนาดของคณะกรรมการตรวจสอบ วัดจากจำนวนคณะกรรมการตรวจสอบ (Amrin, 2019; Najwa et al., 2019) (2) การประชุมคณะกรรมการตรวจสอบ วัดจากจำนวนครั้งของการประชุม (Jiang, 2015; Tai et al., 2018; Amrin, 2019) และ (3) ความเชี่ยวชาญของคณะกรรมการตรวจสอบ วัดจากค่าเฉลี่ยของประกาศนียบัตรหรือวุฒิบัตรรับรองความรู้ของคณะกรรมการตรวจสอบใน 8 สาขาความรู้² (Alzeban & Sawan, 2015; Tai et al., 2018)

2) คุณภาพหน่วยงานตรวจสอบภายใน (IAFQ) เป็นตัวแปรแฝงภายนอกของระดับการบริหารความเสี่ยงองค์กร (ERM) ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ (IIA, 2017; Alzeban, 2018; Chang et al., 2019) ได้แก่ (1) ทรัพยากร (IAR) (2) ความสามารถ (IAC) (3) กระบวนการ (IAP) และ (4) การประกันคุณภาพ (IAQ) โดยเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม

ข้อมูลตัวแปรชี้วัดคุณภาพหน่วยงานตรวจสอบภายใน ใช้ทั้งมาตรวัดเชิงวัตถุวิสัย (Objective Measure) เป็นจำนวนหรือร้อยละ และใช้มาตรวัดเชิงจิตวิสัย (Subjective Measure) เป็นการให้คะแนนความเห็นต่อข้อคำถามด้วยมาตรวัดแบบประมาณค่า ซึ่งเป็นการวัดตัวแปรแบบช่วง (Interval Scale) เพื่อแสดงปริมาณมากน้อยของทรัพยากรที่ได้รับจัดสรร (Johl, et al., 2013) หรือความถี่ในการปฏิบัติตามแผนการตรวจสอบ (Jiang, 2015; IIA, 2017)

ข้อมูลตัวแปรชี้วัดที่ได้รับจากแบบสอบถามจะถูกแปลงค่าต่อเนื่องเป็นช่วงควอไทล์ และให้คะแนนแต่ละช่วงควอไทล์มีค่าระหว่าง 0 ถึง 1 หลังจากนั้นจึงคำนวณค่าดัชนีคุณภาพหน่วยงานตรวจสอบภายใน (IAFQ Quality Index) ของแต่ละองค์ประกอบ โดยนำคะแนนรวมของแต่ละองค์ประกอบหารด้วยจำนวนคะแนนรวมทั้งหมดที่ควรได้รับในองค์ประกอบนั้น

3) ระดับการบริหารความเสี่ยงองค์กร (ERM) เป็นตัวแปรแฝงภายใน ประกอบด้วยตัวแปรสังเกต 8 ตัวแปร ได้แก่ (1) สภาพแวดล้อมภายใน (IE) (2) การกำหนดวัตถุประสงค์ (OS) (3) การระบุเหตุการณ์ (EI) (4) การประเมินความเสี่ยง (RA) (5) การตอบสนองความเสี่ยง (RR) (6) กิจกรรมการควบคุม (CA) (7) สารสนเทศและการสื่อสาร (IC) และ (8) การติดตาม (MO) ซึ่งพัฒนาตามกรอบแนวทางการบริหารความเสี่ยงองค์กรของโคโซ (COSO, 2004)

การวัดค่าระดับการบริหารความเสี่ยงองค์กรในงานวิจัยนี้ได้ปรับปรุงจุดอ่อนของงานวิจัยในอดีต ซึ่งมักจะวัดจากการแต่งตั้งผู้บริหารสูงสุดด้านการบริหารความเสี่ยง (CRO) (Liebenberg & Hoyt, 2003) หรือวัดจากระดับการบริหารความเสี่ยงองค์กรที่แบ่งออกเป็น 5 ระดับ (Beasley et al., 2005; Wan Daud et al., 2011; Mensah, 2015) ซึ่งการวัดดังกล่าวไม่ได้คำนึงถึงองค์ประกอบของการบริหารความเสี่ยงที่เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การบริหารความเสี่ยงองค์กรเกิดประสิทธิผล (COSO, 2004)

ดังนั้น ตัวแปรระดับการบริหารความเสี่ยงองค์กรในงานวิจัยนี้ จึงใช้มาตรวัดแบบประมาณค่า 5 ระดับ (Beasley et al., 2005; Wan Daud et al., 2011; Mensah, 2015) โดยเป็นการให้คะแนนเกี่ยวกับแต่ละองค์ประกอบของการบริหารความเสี่ยงองค์กรคือ 1 คะแนน หมายถึง ไม่มีการวางแผนปฏิบัติ ในขณะที่ 5 คะแนน หมายถึง นำแผนมาปฏิบัติ

² สาขาความรู้ 8 ด้าน ประกอบด้วย (1) ด้านการบัญชีหรือการเงิน (2) ด้านการสอบบัญชีหรือการตรวจสอบภายใน (3) ด้านการกำกับดูแลกิจการหรือการบริหารความเสี่ยง (4) ด้านกฎหมายหรือรัฐศาสตร์ (5) ด้านบริหารธุรกิจหรือบริหารเชิงกลยุทธ์ (6) ด้านเศรษฐศาสตร์ (7) ด้านภาวะผู้นำ และ (8) ด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ

อย่างสมบูรณ์ จากนั้นคำนวณค่าเฉลี่ยของการบริหารความเสี่ยงองค์กรแต่ละองค์ประกอบ และคำนวณค่าเฉลี่ยของระดับการบริหารความเสี่ยงองค์กรภาพรวม โดยมีค่าอยู่ระหว่าง 1 ถึง 5

4) ตัวแปรควบคุม

งานวิจัยในอดีตส่วนใหญ่พบว่า ขนาดขององค์กร (Beasley et al., 2005; Sithipolvanichgul, 2016) และประเภทอุตสาหกรรม (Mardessi & Arab, 2018) เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อระดับการบริหารความเสี่ยงองค์กร งานวิจัยนี้จึงกำหนดตัวแปรควบคุมคือ ขนาดขององค์กร (SIZE) ซึ่งวัดจากค่า Logarithm ของสินทรัพย์รวม (Yatim, 2010; Alzeban, 2018) และประเภทอุตสาหกรรม (IND) ซึ่งวัดจากกลุ่มอุตสาหกรรมขององค์กร ตามเกณฑ์ของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (Beasley et al., 2005; Yatim, 2010)

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลในงานวิจัยนี้ ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ได้แก่ (1) การวิเคราะห์คุณภาพของข้อมูลตอบกลับ เพื่อให้มั่นใจว่า ข้อมูลจากแบบสอบถามมีความน่าเชื่อถือและไม่มีอคติ (2) การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (3) การตรวจสอบข้อมูลตามข้อตกลงเบื้องต้นของการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (4) การทดสอบโมเดลการวัด (Measurement Model) เพื่อทดสอบความถูกต้องและเชื่อถือได้ของโมเดลการวัด และ (5) การทดสอบโมเดลโครงสร้างเพื่อทดสอบสมมติฐาน

1. การวิเคราะห์คุณภาพของข้อมูลตอบกลับ

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลระหว่างเดือนมกราคมถึงกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564 โดยได้รับแบบสอบถามกลับคืนมาจำนวน 159 ชุด ภายหลังจากตรวจสอบข้อมูลเบื้องต้นพบว่า มีความซ้ำซ้อนจำนวน 12 ชุด ข้อมูลไม่ครบถ้วนจำนวน 14 ชุด ผู้ตอบมิใช่ผู้บริหารสูงสุดด้านการตรวจสอบภายในจำนวน 5 ชุด จึงมิได้นำแบบสอบถามดังกล่าวมาวิเคราะห์ข้อมูล คงเหลือแบบสอบถามที่มีข้อมูลครบถ้วนจำนวน 128 ชุด (บริษัท) ผู้วิจัยจึงเก็บรวบรวมข้อมูลตัวแปรเกี่ยวกับกลไกการกำกับดูแลความเสี่ยงจากแบบแสดงรายการข้อมูลประจำปี (แบบ 56-1) ของบริษัทดังกล่าว

จากข้อมูลตอบกลับที่ได้รับ ผู้วิจัยทำการตรวจสอบข้อมูลสูญหายพบว่า ไม่มีข้อมูลสูญหาย จึงทำการตรวจสอบค่าผิดปกติเชิงพหุ (Multivariate Outliers) ด้วยสถิติ Squared Mahalanobis Distance หรือ D^2 พบว่า ข้อมูลจำนวน 2 ชุด มีค่า p-value น้อยกว่า 0.001 (Hampton, 2015) แสดงว่ามีค่าผิดปกติเชิงพหุ จึงทำการตัดข้อมูลดังกล่าวออก ดังนั้นข้อมูลที่น่าสนใจมีจำนวน 126 ชุด คิดเป็นอัตราการตอบกลับ ร้อยละ 17.7 ซึ่งเพียงพอต่อการวิเคราะห์ด้วยโมเดลสมการโครงสร้าง (Hair et al., 2010; Kline, 2011) และจากการทดสอบการกระจายของข้อมูลแยกตามกลุ่มอุตสาหกรรมพบว่า ร้อยละของประชากรและร้อยละของกลุ่มตัวอย่างใกล้เคียงกัน แสดงว่าไม่เกิดอคติจากการสุ่มตัวอย่าง (Sampling Bias)

จากนั้น ผู้วิจัยทำการตรวจสอบอคติจากการไม่ตอบแบบสอบถามกลับมา (Test of Non-Response Bias) โดยใช้สถิติ t-test ทดสอบข้อมูลตัวแปรสังเกตของกลุ่มตัวอย่างที่ส่งแบบสอบถามกลับมา โดยแบ่งออกเป็นสองกลุ่มคือ กลุ่มที่ส่งแบบสอบถามกลับมา 50 ลำดับแรก และกลุ่มที่ส่งแบบสอบถามกลับมา 50 ลำดับสุดท้าย โดยมีข้อสมมติฐานว่าคุณลักษณะของกลุ่มตัวอย่างที่มีได้ตอบแบบสอบถามกลับมา มีความคล้ายคลึงกับกลุ่มตัวอย่างที่ตอบแบบสอบถามกลับมา

ภายหลัง (Armstrong & Overton, 1977) ผลการทดสอบข้อมูลตัวแปรสังเกตของ ERM พบว่า t-value มีค่าระหว่าง -0.56 ถึง 1.03 (p-value > 0.05) จึงไม่พบปัญหาอคติจากการไม่ตอบแบบสอบถามกลับมา

นอกจากนี้ ผู้วิจัยทำการตรวจสอบความเชื่อถือได้ของแบบสอบถาม โดยวัดความสอดคล้องภายในชุดเดียวกันพบว่า ค่า Cronbachs' Alpha ของตัวแปรสังเกตอยู่ระหว่าง 0.73-0.94 ซึ่งมากกว่า 0.70 แสดงว่าแบบสอบถามมีความน่าเชื่อถืออยู่ในระดับดีถึงดีมาก (Pallant, 2007)

2. การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา

การวิเคราะห์คุณลักษณะของข้อมูลที่น่ามาใช้วิเคราะห์ จำนวน 126 ตัวอย่างพบว่า เป็นบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย (SET) และตลาดหลักทรัพย์ เอ็ม เอ ไอ (MAI) คิดเป็นร้อยละ 83 และร้อยละ 17 (ตามลำดับ) โดยเป็นบริษัทที่อยู่ในกลุ่มเกษตรและอุตสาหกรรมอาหาร (ร้อยละ 9.5) กลุ่มสินค้าอุปโภคบริโภค (ร้อยละ 6.3) กลุ่มการเงิน (ร้อยละ 8.7) กลุ่มสินค้าอุตสาหกรรม (ร้อยละ 19.8) กลุ่มอสังหาริมทรัพย์และก่อสร้าง (ร้อยละ 15.1) กลุ่มทรัพยากร (ร้อยละ 11.1) กลุ่มบริการ (ร้อยละ 23.0) และกลุ่มเทคโนโลยี (ร้อยละ 6.3) ผลการวิเคราะห์ตัวแปรสังเกตโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา แสดงผลดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์คุณลักษณะเบื้องต้นของตัวแปรสังเกตโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา (n = 126)

ตัวแปรแฝง	ตัวแปรสังเกต	Min	Max	Mean	S.D.	Skewness	Kurtosis
RGM	BC คณะกรรมการบริษัท	16.71	46.46	27.60	6.20	0.75	0.50
	AC คณะกรรมการตรวจสอบ	8.00	26.33	13.30	3.76	1.17	1.09
IAFQ	IAR ทรัพยากร	0.57	1.00	0.80	0.10	0.11	-0.78
	IAC ความสามารถ	0.47	1.00	0.84	0.11	-0.63	0.32
	IAP กระบวนการ	0.64	1.00	0.94	0.09	-1.49	1.30
	IAQ การประกันคุณภาพ	0.25	1.00	0.72	0.23	-0.76	-0.32
ERM	IE สภาพแวดล้อมภายใน	3.17	5.00	4.63	0.44	-1.23	0.81
	OS การกำหนดวัตถุประสงค์	3.50	5.00	4.69	0.39	-1.11	0.29
	EI การระบุเหตุการณ์	2.50	5.00	4.56	0.55	-1.22	1.28
	RA การประเมินความเสี่ยง	3.00	5.00	4.56	0.52	-1.06	0.50
	RR การตอบสนองความเสี่ยง	3.00	5.00	4.46	0.61	-0.84	-2.30
	CA กิจกรรมควบคุม	2.75	5.00	4.41	0.62	-0.76	-0.47
	IC สารสนเทศและการสื่อสาร	2.50	5.00	4.36	0.65	-0.95	0.35
	MO การติดตาม	2.75	5.00	4.52	0.65	-1.16	0.27

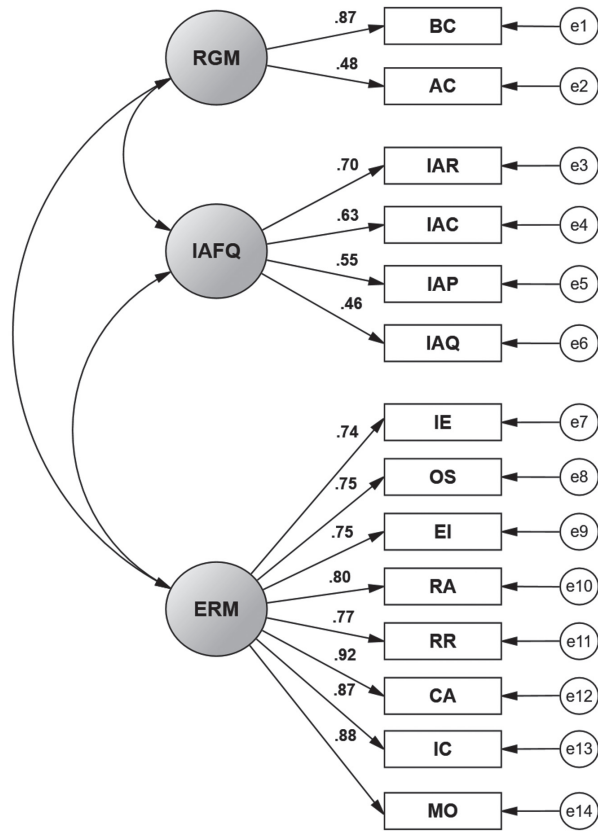
3. การตรวจสอบข้อมูลตามข้อตกลงเบื้องต้นของการวิเคราะห์ SEM

ผู้วิจัยทำการตรวจสอบข้อมูลว่า เป็นไปตามเงื่อนไขสำหรับการวิเคราะห์ SEM ด้วยวิธี Maximum Likelihood (ML) โดยจากตารางที่ 1 พบว่า ตัวแปรสังเกตแต่ละตัวมีค่าความเบ้ (Skewness) อยู่ระหว่าง -1.49 ถึง 1.17 และค่าความโด่ง (Kurtosis) อยู่ระหว่าง -2.00 ถึง 1.30 ซึ่งอยู่ระหว่าง $+3.00$ และ -3.00 จึงถือว่า การแจกแจงเป็นแบบปกติ (Kline, 2011)

นอกจากนี้ ผู้วิจัยทำการตรวจสอบว่า ตัวแปรแต่ละคู่ต้องมีความสัมพันธ์ในรูปเชิงเส้น โดยการวิเคราะห์สหสัมพันธ์วิธี Pearson's Correlation (Hair et al., 2010) พบว่า ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของตัวแปรแต่ละคู่ที่มีนัยสำคัญทางสถิติ ณ ระดับ 0.01 และ 0.05 และทำการตรวจสอบปัญหาตัวแปรอิสระมีความสัมพันธ์กันมากหรือ Multicollinearity ด้วยการวิเคราะห์ Sample Multiple Correlation Coefficients และพิจารณาค่า Squared Multiple Correlation (R^2_{smc}) พบว่า มีค่าอยู่ระหว่าง 0.11 ถึง 0.83 ซึ่งไม่เกิน 0.90 แสดงว่าไม่เกิดปัญหา Multicollinearity (Hair et al., 2010)

4. การทดสอบโมเดลการวัด

งานวิจัยนี้ทดสอบโมเดลเชิงทฤษฎีว่า สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์แบบ 2 ขั้นตอน (Anderson and Gerbing, 1988) คือ (1) ทดสอบโมเดลการวัด โดยใช้วิธีวิเคราะห์ปัจจัยเชิงยืนยัน (CFA) และ (2) ทดสอบโมเดลโครงสร้าง โดยใช้วิธีวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (SEM) ผู้วิจัยทำการทดสอบโมเดลการวัด เพื่อตรวจสอบความเชื่อถือได้และความเที่ยงตรงของมาตรวัด โดยการวิเคราะห์ CFA ผลการทดสอบรอบแรกพบว่า โมเดลการวัดยังไม่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ อย่างไรก็ตาม ดัชนี χ^2/df มีค่า 2.4 และ RMSEA มีค่า 0.10 ซึ่งถือว่า มีความสอดคล้องพอใช้ ผู้วิจัยจึงทำการปรับปรุงโมเดลให้สอดคล้องกับสภาพของข้อมูลจริง โดยพิจารณาจากค่าดัชนีการปรับปรุงแก้ไข (Modification Index: MI) และเลือกเพิ่มเส้นความสัมพันธ์ตามแนวคิดและทฤษฎี (Joreskog & Long, 1984) ซึ่งการปรับปรุงดังกล่าวไม่ส่งผลกระทบต่อโครงสร้างของโมเดลตามสมมติฐาน โมเดลการวัดหลังการปรับปรุงแสดงตามภาพที่ 2

ภาพที่ 2 โมเดลการวัดโดยวิธีวิเคราะห์ปัจจัยเชิงยืนยัน (หลังปรับปรุง)

ลำดับต่อมาผู้วิจัยจึงทำการทดสอบความถูกต้องและเชื่อถือได้ของโมเดลการวัด ประกอบด้วย (1) การทดสอบค่าน้ำหนักปัจจัย (2) การทดสอบความน่าเชื่อถือทางโครงสร้าง (3) การทดสอบความเที่ยงตรงเชิงเหมือน (4) การทดสอบความเที่ยงตรงเชิงจำแนก และ (5) การทดสอบความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในภาพรวม โดยค่าสถิติสำคัญที่ใช้ในการทดสอบ ดังตารางที่ 2 และ 3 ตามลำดับ

1) การทดสอบค่าน้ำหนักปัจจัย เพื่อพิจารณาว่า ตัวแปรสังเกตสามารถใช้วัดตัวแปรแฝงแต่ละตัวแปรได้อย่างเหมาะสมหรือไม่ โดยพิจารณาจากค่าน้ำหนักปัจจัยของตัวแปรสังเกตต้องมากกว่า 0.33 ขึ้นไป (Comry & Lee, 2013) และ ค่า p-value มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 พบว่า ค่าน้ำหนักปัจจัยของตัวแปรสังเกตทุกตัวแปร (ตารางที่ 2) มีค่าน้ำหนักปัจจัยระหว่าง 0.46 ถึง 0.92 ซึ่งสอดคล้องตามเกณฑ์ และค่า t-value มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.001 และ 0.01 โดยตัวแปร BC และ AC สามารถใช้วัด RGM ในระดับดีเลิศและระดับดีมาก สำหรับตัวแปร IAR และ IAC สามารถใช้วัด IAFQ ในระดับดีมาก ในขณะที่ตัวแปร IAP และ IAQ สามารถใช้วัดในระดับดีและระดับพอใช้ตามลำดับ นอกจากนี้ ตัวแปรสังเกตทุกตัวแปรของ ERM สามารถเป็นตัวแปรชี้วัดในระดับดีมาก

ตารางที่ 2 ค่าสถิติสำคัญที่ใช้ในการทดสอบความถูกต้องและเชื่อถือได้ของโมเดลการวัด (หลังปรับปรุง)

ตัวแปรแฝง	ตัวแปรสังเกต	ค่าน้ำหนักปัจจัย	CR	AVE
RGM	BC(constant)	0.87***	0.65	0.51
	AC	0.48**		
IAFQ	IAR(constant)	0.70***	0.68	0.35
	IAC	0.63***		
	IAP	0.55***		
	IAQ	0.46***		
ERM	IE(constant)	0.74***	0.94	0.66
	OS	0.75***		
	EI	0.75***		
	RA	0.80***		
	RR	0.77***		
	CA	0.92***		
	IC	0.87***		
	MO	0.88***		

หมายเหตุ 1) *** p-value < 0.001; **p-value < 0.01

2) ค่าน้ำหนักปัจจัย ≥ 0.71 ระดับดีเลิศ 0.63–0.70 ระดับดีมาก 0.55–0.62 ระดับดี 0.33–0.54 ระดับพอใช้ และ ≤ 0.32 ระดับต่ำ (Comrey & Lee, 2013)

2) การทดสอบความน่าเชื่อถือทางโครงสร้าง (Construct Reliability) โดยพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ความเที่ยงประกอบ (Composite Reliability: CR) ต้องมีค่าเกิน 0.6 (Fornell & Larcker, 1981) พบว่า ทุกตัวแปร RGM IAFQ และ ERM มีค่า CR 0.65 0.68 และ 0.94 ตามลำดับ (ตารางที่ 2) จึงถือว่า ตัวแปรแฝงแต่ละตัวแปรสามารถอธิบายด้วยชุดของ ตัวแปรสังเกตตามโมเดลการวัด

3) การทดสอบความเที่ยงตรงเชิงเหมือน (Convergent Validity) พิจารณาค่าความแปรปรวนที่สกัดได้เฉลี่ย (Average Variance Extract: AVE) โดยค่า AVE ที่เหมาะสมควรมากกว่าหรือเท่ากับ 0.50 แสดงว่าตัวแปรแฝงดังกล่าวสามารถอธิบายได้ด้วยค่าความแปรปรวนของตัวแปรสังเกตมากกว่าร้อยละ 50 (Fornell & Larcker, 1981; Hair et al., 2010) จากการวิเคราะห์พบว่า ตัวแปรสังเกตของ RGM และ ERM สามารถอธิบายตัวแปรแฝงได้ร้อยละ 66 และร้อยละ 51 ตามลำดับ และตัวแปรสังเกตของ IAFQ สามารถอธิบายตัวแปรแฝงได้ร้อยละ 35 (ตารางที่ 2) ซึ่งแม้ค่าของ IAFQ น้อยกว่าร้อยละ 50 แต่เมื่อพิจารณาค่า CR จากการวิเคราะห์พบว่า ทั้งสามตัวแปร มีค่า CR มากกว่า 0.60 จึงถือว่า ตัวแปรสังเกตสามารถวัดตัวแปรแฝงตามโมเดลการวัดได้อย่างถูกต้องและเที่ยงตรงเพียงพอ (Fornell & Larcker, 1981)

4) การทดสอบความเที่ยงตรงเชิงจำแนก (Discriminant Validity) โดยเปรียบเทียบค่ารากที่สองของความแปรปรวนที่สกัดได้เฉลี่ย (รากที่สองของ AVE) ของตัวแปรแฝงแต่ละตัวแปร จะต้องมากกว่าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรแฝงนั้นกับตัวแปรแฝงอื่นในโมเดล (Hair et al., 2014) จากการวิเคราะห์พบว่า ค่ารากที่สองของ AVE ของตัวแปร RGM IAFQ และ ERM มีค่า 0.71 0.59 และ 0.81 ตามลำดับ จึงถือว่า มีความเที่ยงตรงเชิงจำแนกเพียงพอ (Lowry and Gaskin, 2014) ยกเว้นตัวแปร IAFQ ที่ค่ารากที่สองของ AVE มีค่า 0.59 ซึ่งน้อยกว่าค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่าง ERM ที่มีค่า 0.61 ผู้วิจัยจึงพิจารณาค่า Heterotrait-Monotrait Ratio of Correlations (HTMT) เพิ่มเติม (Henseler et al., 2015) โดยค่า HTMT ที่เหมาะสมคือไม่เกิน 0.85 ซึ่งจากการวิเคราะห์พบว่า ค่า HTMT ของ IAFQ น้อยกว่า 0.85 จึงถือว่า ตัวแปรแฝงแต่ละตัวแปรมีความเที่ยงตรงเชิงจำแนกเพียงพอ (Kline 2011; Henseler et al., 2015)

5) การทดสอบความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในภาพรวม โดยพิจารณาจากสถิติวัดความเข้ากันได้ดีของแบบจำลอง ด้วยค่า χ^2/df IFI TLI CFI และ RMSEA จากผลการวิเคราะห์พบว่า โมเดลการวัดมีระดับความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ผ่านเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ทุกค่าดังตารางที่ 3 จึงถือว่า โมเดลการวัดมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในภาพรวม

ตารางที่ 3 ค่าสถิติที่ใช้ในวัดความสอดคล้องของโมเดลการวัดกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในภาพรวม

ดัชนี	เกณฑ์ที่ใช้	อ้างอิง	ผลการวิเคราะห์	ระดับความสอดคล้องของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์
χ^2/df	< 2.00	Bollen (1989)	1.65	สอดคล้องดี
IFI	≥ 0.90	Benler (1990); Hair et al (2010)	0.95	สอดคล้อง
TLI	≥ 0.90	Benler (1990); Hair et al (2010)	0.93	สอดคล้อง
CFI	≥ 0.90	Benler (1990); Hair et al (2010)	0.95	สอดคล้อง
RMSEA	< 0.08	Hair et al (2010)	0.07	สอดคล้องพอใช้

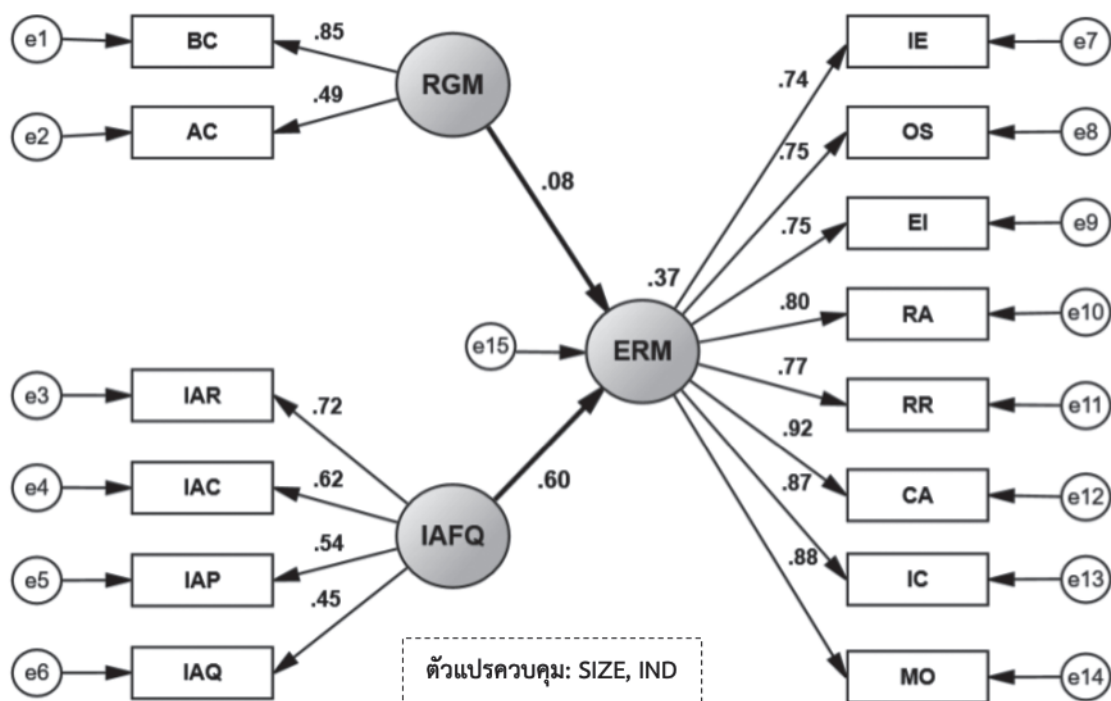
5. ผลการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง

ผู้วิจัยสร้างโมเดลโครงสร้างตามสมมติฐาน และทดสอบโมเดลโครงสร้างดังกล่าว โดยการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง (SEM) ลำดับต่อมาผู้วิจัยทำการทดสอบในภาพรวมว่า โมเดลโครงสร้างสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์หรือไม่ โดยพิจารณาจากสถิติวัดความเข้ากันได้ดีของแบบจำลอง ด้วยค่า χ^2/df IFI TLI CFI และ RMSEA จากผลการวิเคราะห์พบว่า โมเดลโครงสร้างมีระดับความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ผ่านเกณฑ์ที่กำหนดไว้ทุกค่าดังตารางที่ 4 จึงถือว่า โมเดลโครงสร้างมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในภาพรวม

ตารางที่ 4 ค่าสถิติที่ใช้ในวัดความสอดคล้องของโมเดลโครงสร้างกับข้อมูลเชิงประจักษ์ในภาพรวม

ดัชนี	เกณฑ์ที่ใช้	อ้างอิง	ผลการวิเคราะห์	ระดับความสอดคล้องของโมเดลกับข้อมูลเชิงประจักษ์
χ^2/df	< 2.00	Bollen (1989)	1.63	สอดคล้องดี
IFI	≥ 0.90	Benler (1990); Hair <i>et al</i> (2010)	0.93	สอดคล้อง
TLI	≥ 0.90	Benler (1990); Hair <i>et al</i> (2010)	0.91	สอดคล้อง
CFI	≥ 0.90	Benler (1990); Hair <i>et al</i> (2010)	0.93	สอดคล้อง
RMSEA	< 0.08	Hair <i>et al</i> (2010)	0.07	สอดคล้องพอใช้

ลำดับต่อมาผู้วิจัยวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างเพื่อทดสอบสมมติฐาน ผลการวิเคราะห์และค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐาน (Standardized Coefficients) ดังภาพที่ 3

ภาพที่ 3 ผลการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้างและค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยมาตรฐาน (Standardized Coefficients)

จากภาพที่ 3 สามารถสรุปผลการทดสอบสมมติฐานดังตารางที่ 5 โดยผลการวิเคราะห์โมเดลโครงสร้างระหว่างกลไกการกำกับดูแลความเสี่ยงกับระดับการบริหารความเสี่ยงองค์กรพบว่า ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยเท่ากับ 0.08 (t-value 0.60) ดังนั้นจึง ปฏิเสธสมมติฐานที่ 1 กล่าวคือ กลไกการกำกับดูแลความเสี่ยง (RGM) ไม่มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อระดับการบริหารความเสี่ยงองค์กร (ERM) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในทางตรงกันข้าม ผลการวิเคราะห์โมเดลโครงสร้างระหว่างคุณภาพหน่วยงานตรวจสอบภายในกับระดับการบริหารความเสี่ยงองค์กรพบว่า ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอยเท่ากับ 0.60 (t-value 3.11) ดังนั้นจึง ยอมรับสมมติฐานที่ 2 กล่าวคือ คุณภาพหน่วยงานตรวจสอบภายใน (IAFQ) มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อระดับการบริหารความเสี่ยงองค์กร (ERM) ในระดับเข้มแข็ง ($\beta = 0.60$, p value < 0.01)

ตารางที่ 5 ค่าสถิติสำคัญของโมเดลโครงสร้าง

เส้นทางการสัมพันธ	สัมประสิทธิ์ความถดถอยมาตรฐาน (β)	t value	การยอมรับหรือปฏิเสธสมมติฐาน
RGM → ERM	0.08	0.60	ปฏิเสธ
IAFQ → ERM	0.60**	3.11	ยอมรับ

หมายเหตุ **p value < 0.01

จากผลการศึกษากลุ่มตัวอย่างบริษัทจดทะเบียนในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยดังกล่าว แสดงให้เห็นว่า บริษัทที่มีคุณภาพของหน่วยงานตรวจสอบภายในมากกว่า มีแนวโน้มที่จะมีระดับการปฏิบัติตามกระบวนการบริหารความเสี่ยงองค์กรที่สูงกว่า

อภิปรายและสรุปผลการวิจัย

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาอิทธิพลของกลไกการกำกับดูแลความเสี่ยงและคุณภาพหน่วยงานตรวจสอบภายในที่มีต่อระดับการบริหารความเสี่ยง จากผลการวิจัยพบว่า คุณภาพหน่วยงานตรวจสอบภายในมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อระดับการบริหารความเสี่ยงองค์กรอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ สอดคล้องตามทฤษฎีตัวแทน (Jensen & Meckling, 1976) ที่มีแนวคิดว่า ผู้ตรวจสอบภายในเป็นกลไกกำกับดูแลการปฏิบัติหน้าที่ของผู้บริหารที่มีความสำคัญ เนื่องจากมีบทบาทหน้าที่ประเมินระบบการควบคุมภายใน และกระบวนการบริหารความเสี่ยงให้เหมาะสมและมีประสิทธิผล ซึ่งช่วยลดปัญหาการยอมรับความเสี่ยงที่แตกต่างกันระหว่างเจ้าของ (ตัวการ) กับผู้บริหาร (ตัวแทน) รวมถึงช่วยให้การบริหารงานของผู้บริหารสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ขององค์กร

ผลการวิจัยจากหลักฐานเชิงประจักษ์ครั้งนี้สอดคล้องกับผลงานวิจัยในอดีตของผู้วิจัยหลายท่านที่พบว่า คุณลักษณะของผู้บริหารสูงสุดด้านการตรวจสอบภายใน (Beasley et al., 2006; Mardessi & Arab, 2018) คุณลักษณะของผู้ตรวจสอบภายใน (Beasley et al., 2006; de Zwaan & Stewart, 2011; Wongcomedee & Ussahawanitchakit, 2016; Drogalas & Siopi, 2017) การจัดตั้งหน่วยงานตรวจสอบภายใน (Ismajli et al., 2017; Drogalas & Siopi, 2017; Mardessi & Arab, 2018) เป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการบริหารความเสี่ยงองค์กร

ท่ามกลางสภาพแวดล้อมทางธุรกิจในยุคปัจจุบัน ที่ความเสี่ยงมีความหลากหลายและซับซ้อนยิ่งขึ้น ส่งผลทำให้บทบาทของผู้ตรวจสอบภายในด้านการสนับสนุนการบริหารความเสี่ยงขององค์กรทวีความสำคัญมากขึ้น เนื่องจากผู้ตรวจสอบภายในมีบทบาทหน้าที่โดยตรงด้านการประเมินประสิทธิผลของกระบวนการบริหารความเสี่ยง ดังนั้นผู้บริหารสูงสุดของหน่วยงานตรวจสอบภายใน จำเป็นต้องจัดทำแผนการตรวจสอบบนพื้นฐานความเสี่ยงขององค์กร (Risk Based Audit Plan) และผู้ตรวจสอบภายในจำเป็นต้องปฏิบัติงานให้สอดคล้องตามมาตรฐานการปฏิบัติงานวิชาชีพการตรวจสอบภายใน (IPPF) ทั้งมาตรฐานด้านคุณสมบัติและมาตรฐานด้านการปฏิบัติงานในทุกกระบวนการตรวจสอบ

นอกจากนี้ หากพิจารณาแต่ละตัวชี้วัดของคุณภาพหน่วยงานตรวจสอบภายใน (ภาพที่ 3) พบว่า องค์กรประกอบด้านทรัพยากร (IAR) ส่งผลต่อระดับการบริหารความเสี่ยงองค์กรมากที่สุด กล่าวคือ องค์กรควรส่งเสริมให้มีหน่วยงานตรวจสอบภายใน สนับสนุนงบประมาณในการปฏิบัติงานตรวจสอบภายในอย่างเพียงพอ มีโครงสร้างองค์กรที่สนับสนุนการปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างอิสระและเที่ยงธรรม และมีการอบรมพัฒนาความรู้ที่เหมาะสมอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งองค์กรไม่ควรละเลยองค์ประกอบด้านอื่นที่ส่งผลกระทบต่อ ได้แก่ ความสามารถ (IAC) กระบวนการ (IAP) และการประกันคุณภาพ (IAQ) เช่น องค์กรควรจัดให้มีการประกันคุณภาพงานตรวจสอบ ทั้งการประกันคุณภาพภายในเป็นประจำทุกปี และประกันคุณภาพภายนอกทุก 5 ปี เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นในคุณภาพของหน่วยงานตรวจสอบภายในอย่างต่อเนื่อง

อย่างไรก็ดี ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า กลไกการกำกับดูแลความเสี่ยง (RGM) ซึ่งประกอบด้วยคณะกรรมการบริษัท (BC) และคณะกรรมการตรวจสอบ (AC) ไม่มีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อระดับการบริหารความเสี่ยงองค์กร (ERM) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่สอดคล้องตามทฤษฎีตัวแทน (Jensen & Meckling, 1976) และผลงานวิจัยในอดีต (Moumen et al., 2016; Tai et al., 2018; Amrin, 2019) จึงอาจอธิบายได้ว่า ความเสี่ยงที่บริษัทต้องเผชิญมีความหลากหลายและซับซ้อนยิ่งขึ้นในปัจจุบัน (WEF, 2021; Beasley et al., 2021) ดังนั้นกลไกการกำกับดูแลความเสี่ยง (RGM) เพียงลำพังอาจไม่สามารถกำกับดูแลระบบการบริหารความเสี่ยงได้ สอดคล้องตามแนวคิดโมเดล 3 หน่วยงาน (IIA, 2020) ที่เสนอแนะว่า กลไกการกำกับดูแลความเสี่ยง จำเป็นต้องอาศัยหน่วยงานตรวจสอบภายในที่มีคุณภาพเป็นกลไกในการให้ความเชื่อมั่นว่า กระบวนการบริหารความเสี่ยงองค์กรมีประสิทธิภาพ

ข้อจำกัดและข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

แม้ว่าผู้วิจัยจะออกแบบการวิจัยและตรวจสอบ เพื่อไม่ให้เกิดอคติในการวิจัย แต่การวิจัยเชิงสำรวจยังอาจมีข้อจำกัดบางประการที่ไม่สามารถตัดอคติจากการวิจัยได้ทั้งหมด นอกจากนี้ ผู้ตอบแบบสอบถามคือ ผู้บริหารสูงสุดด้านการตรวจสอบภายใน (CAE) ข้อมูลที่ได้รับจึงอาจเป็นมุมมองของผู้รับผิดชอบด้านการตรวจสอบภายในเท่านั้น งานวิจัยในอนาคตจึงอาจพิจารณามุมมองของผู้บริหารซึ่งมีหน้าที่บริหารความเสี่ยงโดยตรง รวมถึงมุมมองของพนักงานที่จำเป็นต้องมีส่วนร่วมในการบริหารความเสี่ยงองค์กร

นอกจากนี้ ผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า กลไกการกำกับดูแลความเสี่ยงไม่มีอิทธิพลต่อระดับการบริหารความเสี่ยงองค์กร แต่ยังคงมีข้อเสนอแนะให้องค์กรจำเป็นต้องจัดให้มีกลไกการกำกับดูแลความเสี่ยงที่เหมาะสมและเพียงพอ เพื่อช่วยในการบริหารความเสี่ยงองค์กรเกิดประสิทธิผล (IIA, 2020) งานวิจัยในอนาคตจึงอาจศึกษาปัจจัยอื่นที่มีความสัมพันธ์กับกลไกการกำกับดูแลความเสี่ยง ซึ่งปัจจัยดังกล่าวอาจทำให้กลไกการกำกับดูแลความเสี่ยงมีอิทธิพลแบบส่งผ่านหรือมีอิทธิพลทางอ้อมไปยังระดับการบริหารความเสี่ยงองค์กร

REFERENCES

- Abdullah, M., Shukor, Z. A., & Rahmat, M. M. (2017). The Influences of Risk Management Committee and Audit Committee towards Voluntary Risk Management Disclosure. *Jurnal Pengurusan*, 50, 1–20.
- Amrin, A. (2019). An Empirical Study: Characteristics of Business Entities and Corporate Governance on Risk Disclosure Practices. *Business: Theory & Practice*, 20, 25–49.
- Alzeban, A., & Sawan, N. (2015). The impact of audit committee characteristics on the implementation of internal audit recommendations. *Journal of International Accounting, Auditing & Taxation*, 24, 61–71.
- Alzeban, A. (2018). CEO Involvement in Selecting CAE, Internal Audit Competency and Independence, and Financial Reporting Quality. *Journal of Business Economics & Management*, 19(3), 456–473.
- Anderson, J. C. & Gerbing, D. W. (1988). Structural equation modeling in practice: A review and recommended two-step approach. *Psychological Bulletin*, 103, 411–423.
- Armstrong, S. J. & Terry S. O. (1977). Estimating Nonresponse Bias in Mail Surveys. *Journal of Marketing Research*, 14(8), 396–402.
- Beasley, M. S., Clune, R., & Hermanson, D. R. (2005). Enterprise risk management: An empirical analysis of factors associated with the extent of implementation. *Journal of Accounting and Public Policy*, 24(6), 521–531.
- Beasley, M. S., Clune R., & Hermanson D. R. (2006). The impact of Enterprise Risk Management on the Internal Audit Function. *Strategic Finance*, 1–26.
- Beasley, M. S., Branson, C. B., Hancock, V. B. (2021). The State of Risk Oversight an Overview of Enterprise Risk Management Practices. Retrieved from <https://us.aicpa.org>
- Bentler, P. M. (1990). Comparative Fit Indexes in Structural Models. *Psychological Bulletin*, 107(2), 238–246.
- Bollen, K. A. (1989). *Structural equations with latent variables*. New York, NY: Wiley
- Bungkilo, D. 2017. The role of audit committees among publicly listed companies in Thailand: Cases of audit committee oversight of enterprise risk management. Doctor of Philosophy. University of Hull.
- Byrne, B. M. (2010). *Structural equation modeling with AMOS: Basic concepts, applications, and programming*. Routledge.
- Chang, Y.-T., Chen, H., Cheng, R. K., & Chi, W. (2019). The impact of internal audit attributes on the effectiveness of internal control over operations and compliance. *Journal of Contemporary Accounting & Economics*, 15(1), 1–19.
- Chookhiatti, S., Audsabumrungrat, J., Ruangprapun, J., & Thirathon, U. (2020). Key Points of Enterprise Risk Management: Integrating with Strategy and Performance (COSO ERM (2017)). *Journal of Accounting Profession*, 16(49), 60–71.

- Committee on Economics and Finance, Senate. (2020). *The role of capital markets in Thailand's economy*. Retrieved from https://www.senate.go.th/document/Ext25927/25927081_0002.PDF
- Comrey, A. L., & Lee, H. B. (2013). *A First Course in Factor Analysis*. New York, NY: Psychology Press.
- COSO. (2004). *Enterprise risk management—integrated framework*. New York: COSO.
- de Zwaan, L., Stewart, J., & Subramaniam, N. (2011). Internal audit involvement in enterprise risk management. *Managerial auditing journal*, 26(7), 586–604.
- Elshandidy, T., & Neri, L. (2015). Corporate Governance, Risk Disclosure Practices, and Market Liquidity: Comparative Evidence from the UK and Italy. *Corporate Governance: An International Review*, 23(4), 331–356.
- Fornell, C. & D. F. Larcker. (1981). Structural Equation Models with Unobservable Variables and Measurement Error: Algebra and Statistics. *Journal of Marketing Research*, 18, 382–388.
- Gordon, L. A., Loeb M. P. , and Tseng C. Y. (2009). Enterprise risk management and firm performance: A contingency perspective. *Journal of Accounting Public Policy*, 28, 301–327.
- Hair, J. F., Black, W. C., Babin, B. J., & Anderson, R. E. (2010). *Multivariate Data Analysis*, 7th ed. PEARSON Prentice Hall, USA.
- Hair Jr, J. F., Sarstedt, M., Hopkins, L., & Kuppelwieser, V. G. (2014). Partial least squares structural equation modeling (PLS-SEM): An emerging tool in business research. *European business review*, 26(2), 106–121.
- Hambrick, D. C., & Mason, P. A. (1984). Upper echelons: The organization as a reflection of its top managers. *Academy of Management Review*, 9, 193–206.
- Hampton, C. (2015). Estimating and Reporting Structural Equation Models with Behavioral Accounting Data. *Behavioral Research in Accounting*, 27(2), 1–34.
- Henseler, J., Ringle, C. M. & Sarstedt, M. (2015). A new criterion for assessing discriminant validity in variance-based structural equation modeling. *Journal of the Academy of Marketing Science*, 43, 115–135.
- Institute of Internal Auditors. (2017). *International Professional Practice Framework (IPPF)*. Retrieved from <https://na.theiia.org>.
- Institute of Internal Auditors. (2020). *The IIA's Three Lines Model an Update of the Three Lines of Defense*. Retrieved from <https://na.theiia.org>
- International Federation of Accountants. (2015). *Governance, Risk Management and Internal Control*. Retrieved from <https://www.ifac.org>.
- Ismajli, H., Ferati, M. G., & Ferati, A. (2017). The Role of Internal Audit in Risk Management-Evidence from Private Sector of Kosovo. *Acta Universitatis Danubius: Oeconomica*, 13(5), 146–154.

- Jensen, M. C., & Meckling, W. H. (1976). Theory of the Firm: Managerial Behavior, Agency Costs and Ownership Structure. *Journal of Financial Economics*, 3(4), 305–360.
- Jiang, L. (2015). *Determinants and consequences of internal audit function quality*. (Doctoral dissertation). ESSEC Business School.
- Joreskog, K. G., & Sorbom, D. (1984). *LISREL VI: Analysis of linear structural relationships by maximum likelihood, instrumental variables, and least square methods* [Computer program]. Mooresville, IN: Scientific Software.
- Kemp, S. (2011). Corporate governance and corporate social responsibility: lessons from the land of OZ. *Journal of Management & Governance*, 15(4), 539–556.
- Kleffner, A. E., et al. (2003). The Effect of Corporate Governance on the Use of Enterprise Risk Management: Evidence From Canada. *Risk Management and Insurance Review*, 6(1), 53–73.
- Kline, R. B. (2011). *Principles and practice of structural equation modeling*. 4th ed. New York: The Guilford Press.
- KPMG. (2016). *Seeking value through Internal Audit*. New York, UK: KPMG.
- KPMG. (2019). Audit Committee institute, *2019 Audit Committee Pulse Survey*. New York, UK: KPMG.
- Liebenberg, A. P. & R. E. Hoyt. (2003). The Determinants of Enterprise Risk Management: Evidence From the Appointment of Chief Risk Officers. *Risk Management and Insurance Review*, 6(1), 37–52.
- Lundqvist, S. A. (2014). An Exploratory Study of Enterprise Risk Management: Pillars of ERM. *Journal of Accounting, Auditing & Finance*, 29(3), 393–429.
- Lowry, P. B. & J. Gaskin. (2014). Partial least squares (PLS) structural equation modeling (SEM) for building and testing behavioral causal theory: When to choose it and how to use it. *IEEE Transactions on Professional Communication*, 57(2), 123–146.
- Mardessi, S. M., & Ben Arab, S. D. (2018). Determinants of ERM implementation: the case of Tunisian companies. *Journal of Financial Reporting & Accounting*, 16(3), 443–463.
- Maruhun, E. N. S., Abdullah, W. R. W., Atan, R., & Yusuf, S. N. S. (2018). The Effects of Corporate Governance on Enterprise Risk Management: Evidence from Malaysian Shariah-Compliant Firms. *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 8(1), 865–877.
- Mensah, G. K. (2015). *Enterprise risk management: Factors associated with effective Implementation*. (Doctoral dissertation). Capella University.
- Mitrapanont, K. & Laohavichien, T. (2019). Effect of Corporate Governance Quality and the Internal Audit Function Quality on Enterprise Risk Management Effectiveness. *Journal of Accounting Profession*, 15(46), 5–26.

- Moumen, N., Ben Othman, H., & Hussainey, K. (2016). Board structure and the informativeness of risk disclosure: Evidence from MENA emerging markets. *Advances in Accounting*, 35, 82–97.
- Najwa, N. A., Ramly, Z., & Haron, R. (2019). Board size, chief risk officer and risk-taking in islamic banks: role of shariah supervisory board. *Jurnal Pengurusan*, 57.
- Ntim, C. G., & Soobaroyen, T. (2013). Corporate Governance and Performance in Socially Responsible Corporations: New Empirical Insights from a Neo-Institutional Framework. *Corporate Governance: An International Review*, 21(5), 468–494.
- Pallant J. F., Tennant A. An introduction to the Rasch measurement model: an example using the Hospital Anxiety and Depression Scale (HADS). *Br J Clin Psychol* 2007, 46, 1–18.
- PwC. (2014). *State of the internal audit profession study-higher performance by design: a blueprint for change*. Retrieved from <https://www.pwc.com>
- Rovinelli, R. J., & Hambleton, R. K. (1977). On the use of content specialist in the assessment of criterion-referenced test item validity. *Dutch Journal of Educational Research*, 2, 49–60.
- Sakhakorn, J., Henchockchaichana, N. & Sirchanpetch, (2014). *Internal Audit and Internal Control*. Bangkok: TPN Press Limited Partnership.
- Sithipolvanichgul, J. (2016). *Enterprise Risk Management and Firm Performance: Developing Risk Management Measurement in Accounting Practice*. (Doctoral dissertation). The University of Edinburgh.
- Shireenjit K. Johl, Satirenjit Kaur Johl, Nava Subramaniam, & Barry Cooper. (2013). Internal audit function, board quality and financial reporting quality: evidence from Malaysia. *Managerial Auditing Journal*, 28(9), 780–814.
- Tai, V. W., Lai, Y.-H., & Yang, T.-H. (2018). The role of the board and the audit committee in corporate risk management. *The North American Journal of Economics and Finance*. ISSN 1062-9408, Retrieved from <https://doi.org/10.1016/j.najef.2018.11.008>
- Thai Institute of Directors. 2018. *Thai firms still maintains leadership in ASEAN standards. After adjusting the criteria according to the international CG trend*. Retrieved from www.thai-iod.com.
- The Securities and Exchange Commission, Thailand. (2017). *Corporate Governance Code for listed companies 2017*. Retrieved from <http://www.cgthailand.org/microsite/documents/CGCode.pdf>
- Wan Daud, W. N., et al. (2011). The Role of Quality Board of Directors in Enterprise Risk Management (ERM) Practices: Evidence from Binary Logistic Regression. *International Journal of Business and Management*, 6(12).
- Wongcomedee, S., & Ussahawanitchakit, P. (2016). The practice of internal audit function in financing business sector of Thailand. *The Business and Management Review*, 7(5), 477–486.

World Economic Forum. (2020). *The Global Risk Report 2020*. Retrieved from <http://www3.weforum.org>.

Yatim, P. (2010). Board structures and the establishment of a risk management committee by Malaysian listed firms. *Journal of Management & Governance*, 14(1), 17–36.

